

Ingermanländare fram och tillbaka

I sin bok *Kotiin karkotettavaksi*⁷ [Hem för att åter förvisas] behandlar historikern Toivo Flink ingermanländarnas öden under andra världskriget och under ett decennium efter krigets slut. Under fortsättningskriget flyttade 63 000 civila ingermanländare från det krigshärjade området kring Leningrad till Finland. Merparten av dem var kvinnor (28 000) och barn (22 000). Förflyttningarna motiverades av bristen på arbetskraft i Finland, men Flink hävdar att främdefolksideologin var den viktigaste drivkraften bakom idén att ingermanländarna skulle komma till Finland.

Efter vapenstilleståndet i september 1944 krävde Sovjetunionen att ingermanländarna skulle återbördas. Transporterna tillbaka till Sovjet påbörjades redan den 5 december 1944 och genomfördes i snabb takt under sex därpå följande veckor. Under denna korta period återvände 56 000 ingermanländare till Sovjetunionen.

Enligt artikel 10 i vapenstilleståndsavtalet av år 1944 skulle sådana sovjetmedborgare, som hade transporterats till Finland under tvång, omedelbart återbördas till hemlandet. De finska myndigheterna framhöll att ingermanländarna frivilligt hade flyttat till Finland och att artikel 10 därför inte gällde denna befolkningsgrupp. Fastän Sovjetunionen kraftfullt krävde att ingermanländarna skulle återbördas, höll de finska myndigheterna fast vid att det inte var obligatoriskt att återvända, men om ingermanländarna själva anmälde att de ville resa tillbaka skulle de inte hindras från att göra det.

Att flertalet ingermanländare återvände vid årsskiftet 1944/1945 förklaras dels av att många längtade till sin hemtrakt och dels av att endel blivit besvikna på livet i Finland. Den sovjetiska kontrollkommissionen gav dessutom medvetet en bild av att återflyttningen var obligatorisk och då resonerade många att det var bättre att åka tillbaka frivilligt än att i något skede bli tvingad till det. De sovjetiska myndigheterna meddelade dessutom att ingermanländarna skulle få återvända till sin tidigare hemtrakt, vilket antagligen bidrog till att många valde att

återvända. Från Sovjetunionens sida hade man emellertid ingen avsikt att återbörda ingermanländarna till Ingermanland. De flyttades i stället till områden söder och öster om Ingermanland (exempelvis till Niznij Novgorod, Pskov, Jaroslavl och Tver). Att de blivit lurade förstod återflyttarna då tågen åkte förbi hemorternas tågstationer.

Alla ingermanländare återvände dock inte till Sovjetunionen. Många emigrerade till Sverige eller ännu längre bort, och en del valde att stanna kvar i Finland. De som valde att stanna kvar levde under flera år i ovetskap och osäkerhet beträffande sin framtid. De kunde inte genast få finländskt medborgarskap och livet präglades av en ständig rädsla för att tvingas återvända till Sovjetunionen.

Toivo Flink har i sin bok behandlat ett angeläget och intressant ämne. Frågan om ingermanländarna har tidigare varit så känslig – både inrikes- och utrikespolitiskt – att det först nu har varit möjligt att studera ämnet närmare. Inte heller nu fick dock författaren tillgång till alla ryska arkiv som kunde ha varit av intresse (se exempelvis sidan 148, hänvisning nummer 375).

Tyvärr har boken många brister. Den största bristen kan tillskrivas redigeringen av boken. Verket känns halvfärdigt och framställningen är på många sätt osammanhängande och det blev därför mycket långt läsarens uppgift att få tag i den röda tråden. Både texten och strukturen hade krävt bearbetning, redigering och precisering. Innehållet motsvarar inte till fullo frågorna som författaren ställer i början av boken: dels innehåller boken mycket utöver frågeställningarna, dels ger undersökningen inte tydligt svar på alla frågor. Framställningen är också på flera ställen onödigt och omotiverat detaljerad och rubrikerna motsvarar inte alltid innehållet i kapitlen. Boken saknar också ett avslutande och sammanfattande kapitel. Ett sådant kapitel hade varit behövligt, eftersom författaren mycket knapphändigt sammanfattar sina tankar och slutsatser under arbetets gång.

Sonja Hagelstam

7 Flink, Toivo 2010. *Kotiin karkotettavaksi. Inkeriläisen siirtoväen palautukset Suomesta Neuvostoliittoon 1944–1955*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.